

”Runous on neuvonpitoa, neuvottelutaitoa” – kytköksiä ja katkoksia runouden ja politiikan välillä

TOMMI KOTONEN

Tarkastelen tässä katsauksessa politiikan ja runouden välistä suhdetta kahden aiheelle keskeisen runoilijan, saksalaisen ekspressionistin Ludwig Rubinerin ja amerikkalaisen myöhäismodernistin Charles Olsonin näkemysten kautta. Hahmotan tätä kytköstä runoilijoiden runous- ja politiikkakäsitysten avulla esittäen myös samalla lyhyesti historiallista taustaa heidän poliittisesti määrittyville runouskäsitteilleen.

Nähdäkseni ei ole mahdollista esittää mitään valmista mallia tai kaavaa, jonka pohjalta runous ja politiikka kytkeytyvät toisiinsa, vaan kyse on paremminkin tilannekohtaisesta neuvottelusuhteesta näiden kahden toisiinsa ajoittain kytkeytyvän sfäärin välillä. On kuitenkin mahdollista hahmottaa kaksi perustavanlaatuisella tavalla eriävää näkemystä runouden ja politiikan suhteessa, jotka voidaan palauttaa eriäviin politiikkakäsityksiin ja tapoihin hahmottaa maailmaa: poetiikan suhde tilaan ja aikaan. Tilallinen hahmottamistapa näyttäisi jättävän poeettisen omaksi, itsenäiseksi sfääriksi, jonka kytkentä poliittiseen on lähinnä ulkopuolisen tarkkailijan näkökulma. Poetiikan ja politiikan tiiviimpi kytkös vaikuttaisikin vaativan runouden ”ikuisuusnäkökulman” ja eettisen erityisyyden purkamista, kuten tapahtuu esimerkitapauksina käyttämissäni Rubinerin ja Olsonin poetiikoissa.

Runouden ja politiikan ikaikainen kytkös

Runoudelle ja runoilijoille on kautta historian pyritty antamaan poikkeuksellinen merkitys näkijöinä ja uuden luojina. Antiikin Kreikassa varhaiset

ajattelijat olivat usein paitsi valtiomiehiä, myös runoilijoita, kuten muiden muassa Solon. Raja filosofian ja poeettisen ajattelun välillä oli veteen piirretty ja joistakin esisokraatikoista, esimerkiksi Herakleitoksesta, on mahdoton sanoa sijoittaako heidät poeettisen vai filosofian puolelle. Jopa Platon, karkottaessaan runoilijat ”valtiostaan”, totesi Faidros -dialogissa runoilijoiden kyvyn tavoittaa manian avulla *logos*.

Platonilla runous ja taide ylipäänsä on kuitenkin pohjimmiltaan jäljittelyn ja valmistamisen muoto, se kiinnittyy malliin joka on runoudelle ulkoinen. Klassisen kauden jälkeen runous ja runoilijat menettivätkin näkijän statuksensa ja runous nähtiin enenevässä määrin tekniikkana ja käsityöläisyytenä sisällön tullessa lähinnä kirkollisilta auktoriteeteilta. Antiikin klassikot olivat pitkälle 1700-luvulle myös muodon suhteen ehdottomia auktoriteetteja ja toimivat täydellisyyden mittapuuna. Keskeisenä ja kiistattomana oppimestarina toimi Horatius ja hänen *Ars Poeticansa* runouden mallina.

1800-luvulle tultaessa useat runoilijat pyrkivät irtautumaan platonistisesta *mimesiksen* perinteestä ja korostivat runouden ja runoilijan aseman itsenäisyyttä ja riippumattomuutta suhteessa muuhun yhteiskuntaan. Taiteen aseman kehityksessä on oikeastaan havaittavissa kaksi mallia: toisaalta korostui taiteen itsenäisyys, toisaalta esteettisen kasvatuksen ohjelma, jonka Schiller lanseerasi. (Ks. Ranciere 2006, 26–27.) Tämä siirtymä mimeettisestä esteettiseen representaatioon on monella tapaa analoginen politiikkakäsityksessä tapahtuneen muutoksen kanssa. Jacques Ranciere (mt.) onkin

kirjoittanut taiteesta löydettyjen havaintotapojen syvällisten muutosten kytköksistä poliittisen sfäärin hahmottamistavan muutoksiin.

Keskeisenä taiteen uudelleen määrittelyyn aseman teesinä toimi Charles Baudelairin nimiin pantu lausuma, jonka mukaan taide on itseisarvoista, ”taidetta taiteen vuoksi”. Percy Shelley meni vielä pidemmälle nimetessään esseessään ”A Defense of Poetry” vuonna 1821 runoilijat ”maailman tunnustamattomiksi lainsäätäjiksi”.

Shelley käänsi tavallaan Platonin käsityksen tiedosta nurinpäin. Runouden tärkein tehtävä oli juuri se minkä vuoksi Platon heidät karkotti: Luoda ja uudelleen määritellä sanojen ja maailman merkitys. Runoilija kykeni Shelleyyn mukaan intuitionsa avulla katsomaan myös eteenpäin, tulevaisuuteen. Mutta kuten Shelleyllä, myöskään Baudelairella runoilija ei enää ole mikään ylhäältä katsova, puolueettomasti arvioiva epäpoliittinen näkijä, vaan arvottava ja osallistuva. Tämä poliittisuus kuvastuu hyvin Baudelairin näkemyksessä kritiikin luonteesta: Baudelairin (sit. Nylén 2001, 344) mukaan ”jotta kritiikki olisi oikeudenmukaista ja jotenkin perusteltua, sen pitää olla puolueellista, intohimoista, poliittista. Toisin sanoen kritiikki täytyy tehdä rajatusta näkökulmasta – mutta näkökulmasta joka avaa eniten näkymiä.”

Monille 1920-luvun ekspressionisteille keskeinen poetiikan tehtävä oli yhteiskunnan eettisen perustan uudelleen hahmottaminen (ks. Pinthus 1959, 26). Esimerkiksi Heinrich Mann (1960, 313) tekee vuonna 1928 julkaistussa luennoissaan selkeän eron henkisen ja poliittisen tehtävän välille, ensin mainitun ollessa runouden alaa: ”Todellisuudessa ei ole olemassa epäeettistä runoutta, kuten ei ole mitään poliittisesti kiellettyäkään.” Runoutta ei siten tule tarkastella poliittisten vaan esteettis-eettisten mittapuiden mukaan, runouden tulee olla eettistä, luokkiin ja puolueisiin sitoutumatonta ja sen kannanottojen tulee tapahtua ihmisyyden, ei politiikan, tasolla. Eettinen taso on politiikan ylä- tai jopa kokonaan ulkopuolella.

Platonismin kritiikissään Martin Heidegger asetti runoilijan vartijaksi asumassamme talossa, joka on kieli. Runous asettaa hänen mukaansa maailman perustan ja on siten poliittista sen perustavimassa, eettisessä muodossa. Tätä eettis-poeettista visiota Heidegger-tutkija Philippe Lacoue-Labarthe on kutsunut arkkipolitiikaksi (ks. esim. Lacoue-Labarthe 1990). Tutkielmassaan Paul Celanista Lacoue-Labarthe (1999, 67) esittääkin vas-

toin platonilaista valmistamiseen pohjautuvaa mallia, että runous on pyrkimystä ”kohti avointa [– –] poeettinen taide koostuu havaitsemisesta, ei representaatiosta, jo-olevan esittämisestä”.¹ Tässä näkökulmassa poeettinen tähtää aktuaaliseen ja siirtyy jo selkeämmin poliittisen alueelle. Celanin runous irtautuu Lacoue-Labarthen näkökulman mukaan siten myös eettisestä sfääristä kohti konkreettista.

On ilmeistä, että Lacoue-Labarthen esittämä positio avaa myös näkökulman ontologiseen ulottuvuuteen kielen ja todellisuuden välillä, mikä on luonnollisesti mittava kysymys jota on tässä yhteydessä mahdotonta koko laajuudessaan tarkastella. Oleellinen kysymys tässä yhteydessä on, nähdäkö kieli todellisuuden heijastajana ja mukautumisena ulkopuoliseen malliin, vai itsessään todellisuuden luomisena ja toimintana. Kieli kantaa poliittisen ja poeettisen välittäjänä mitä ilmeisimmällä tavalla kaksoisroolia: kieli on sekä runoilijan ajattelun jälki, että tuo samalla mukanaan referenssisuhteen ulkoiseen todellisuuteen ja on siten osittain tekijän kontrolloimattomissa. Tätä väistämätöntä jännitettä tarkastelen seuraavassa Ludwig Rubinerin ja Charles Olsonin poetiikkojen kautta.

Ludwig Rubiner ja runouden politisointi

Runouden ja politiikan välinen suhde toiminnallisena aspektina nousi eksplisiittisesti esille lähinnä vasta 1900-luvun alkuvuosina. Aiemmat katsantokannat käsittelivät lähinnä runouden suhdetta yhteiskunnalliseen kokonaisuutena ja säilyttivät epäpoliittisen, puolueettoman katsantokantansa. Vaikkakin erityisesti ekspressionistien esille ottama kysymys nojasi paljolti Nietzschen ja Baudelairin näkemyksiin taiteen luonteesta, oli käsittelytapa uusi. Ludwig Rubinerin (1881–1920) artikkeli ”Der Dichter greift in die Politik” vuodelta 1912 oli monella tapaa uraauurtava. Rubiner toteaa esseensä aluksi että vaikka kysymys runouden poliittisesta luonteesta vaikuttaa ilmiselvältä, hän ei ole havainnut sitä missään käsiteltyyn (1976a, 251).

Jo varhaisessa esseessään ”Politisierung des Theaters” Rubiner (1976b) asettaa vastakkain puhtaan ”taideteatterin” ja ”poliittisen teatterin”. Teat-

¹ Samaan tapaan Jacques Ranciere (2006, erit. 20–30) on määrittänyt modernin taiteen keskeiseksi elementiksi siirtymän mimeettisestä representaatiosta joka pohjautuu tekemiseen ja valmistamisen esteettisen alueelle joka on irtautunut malleista.

terikokemus ei enää ole hänelle yksilöllinen vaan sosiaalinen tapahtuma, katsoja ”sosialisoidaan”. Teatterin arvo ei ole ”yleisessä merkityksessä ja ajattomuudessa” vaan se ”keskittyy hetkeen”. Aiemman ajattoman psyykkisen kokemuksen sijaan, joka ”individualisoi katsojan” uusi teatteri luo yleisön yhteisönä. Rubiner kritisoi puhdasta taidetta sen pyrkimyksestä eristää taidekokemus yksilölliseksi nautinnoksi ja sulkea poliittinen sekä yhteisöllinen ulos. Erityisesti puhtaaseen taide- teokseen pyrkivä taidemusiikki saa häneltä tuomionsa: ”Musikaalinen on moraalisen vastakohta (1976c, 189)”. Rubiner asettuu siten selkeästi Thomas Mannin teoksessa *Betrachtungen eines Unpolitischen* esittämää epäpoliittista taidekäsitystä vastaan, joka asetti epäpoliittisen saksalaisen kulttuurin ja ranskalaisen moraalipoliittisesti sitoutuneen ”sivilisaatiokirjallisuuden” vastakkain. Rubiner näki juuri saksalaisen kulttuurikäsitteiden hylkäämisessä muutoksen mahdollisuuden, tien politiikkaan.

Rubiner (1976a) esittää esseessä ”Der Dichter greift in die Politik” maksiimin, jonka mukaan ”politiikka on moraalisten näkemystemme ilmausta (mt. 251)”. Enää ei ole siis kyse kirjallis-esteettisestä kamppailusta vaan moraaliseettisestä. Runoilija asettuu vallitsevaa materialistista katsantokantaa vastaan, oli se sitten porvarillisen tai työväenliikkeen edustamaa. ”Runoilija tarttuu politiikkaan, se merkitsee: hän repii rikki, paljastaa. Hän uskoo intensiteettiinsä, räjähdysvoimaansa (mt. 263)”. Runoilija tuhoaa vanhaa moraalialuodakseen uutta. Poliittinen runoilija uskoo ”elämänsä, ruumiiseensa, liikkeeseensä”. Uudistava runous on siis kokonaisvaltaista, ruumiillistakin liikkeeseen asettamista. Ajankohtaisuus, liike, intensiteetti ovat Rubinerille poliittisen runouden kantovoimia.

Oleellinen osa Rubinerin runous- ja politiikkakäsitystä on puhtaan muodon syrjäyttäminen intensiteetin ja arvojen, poliittisen tieltä. Rubinerilla on siten myös iduillaan ajatus poeettisen muodon politisoinnista, hän näkee Stefan Georgen runouden vanhan poetiikan ja politiikan lainlaattijana (mt. 199), uusi suunta on muodoltaan avointa ja kokonaisuuksien, ei yksittäisten runojen, runo-objektien, kautta avautuvaa. Muodon määrittää tilanne ja päämäärä, ei yliajallinen estetismi.

Poliittinen poetiikassa ei myöskään tarkoita ylhäältä tulevaa visiota vaan, kuten hän kirjoittaa esseessä ”Lyrische Erfahrungen”, ”ajattelu on runoi-

lijän todellisuutta (1976d, 199)”. Runoilija luo perspektiivin käsillä olevaan todellisuuteen politisoiden sen. Rubiner tekee selkeän eron ajattelun ja yliajallisen visioinnin välillä. Runous ei ole hänelle vain käytännöllistä ja teknistä muodon soveltamista, vaan ajattelun ja politiikan väline. Runous yhtyy politiikkaan saumattomasti aktiviteettina, politiikka kuten runouskaan ei ole vain abstraktia pohdintaa yhteisön perustasta, vaan ajassa tapahtuvaa kamppailua hierarkioita ja luokitteluja vastaan. Ulottuvuus, jolla Rubiner pelaa, on aika, ei tila kuten varhaisemmissa yhteisön perustaa luotaavissa konseptioissa.

Charles Olson poeettisen muodon politisoijana

Poliittisen runon uudelleen määrittelyn kannalta eräs olennainen hahmo on 1900-luvun lyriikassa ollut amerikkalaislyriikko Charles Olson (1910–1970). Olsonin pääteos on useiden vuosien mittaan valmistunut, osin keskeneräiseksi jäänyt eepos *poliksesta, Maximus Poems*. Hän viitoitti myös tietä uudellelaiselle runolliselle muodolle lukuisissa kriitikeissään ja esseissään. Olsonin näkemyksistä voi kuitenkin löytää lukuisia yhtymäkohtia Rubinerin varhaisiin kirjoituksiin ja hän näyttäisi jatkavan poeettisen muodon uudelleen määrittelyä siitä mihin Rubiner jäi. Toisin kuin Rubiner, Olson kehitti keskeisimpiä poliittisia ajatuksiaan laajan eepoksen muodossa, joka pohjasi teoreettisemmalta tasolla muotoa käsitteleviin esseisiin ja manifesteihin. Siten hän pyrki ohjaamaan poeettiseen käytäntöön sen, mikä Rubinerilla jäi paljolti ohjelma-julistuksiksi.

Olsonin runoudessa keskeistä on liike ja havaintojen jatkuva eteneminen, toiminnallisuus, tekijyys ja runon toimijakeskeisyys, runon merkitys jopa ruumiillisena aktiviteettina, jota korosti runon hengitykseen perustuva rytmi; yhtenä metonymisen tyyliinsä maksiimina hän esittää että ”Yhden havainnon täytyy välittömästi ja suoraan johtaa seuraavaan havaintoon” (1997, 240). Toiminnallisuutta ja ajankohtaisuutta korosti myös Olsonin käsitys jonka mukaan mitään transsendentaalia poetiikkaa ei ole olemassakaan, vain yksittäisiä runoja muotona ja toimintana. Runous itsessään on jatkuvan neuvottelun ja uudelleenarvioinnin kohteena.

Esseessään ”Human Universe” Olson (1997, 156–157) kirjoitti, että Platonin” ideamaailma, muoto irrallaan sisällöstä, on yhtä vaarallinen asia kuin ovat logiikka ja luokittelut, ja niin niitä pitää

myös arvioida, mikäli haluamme löytää vaihtoehdon koko kreikkalaiselle systeemille”. Hierarkiat ja luokittelut sulkevat ajattelun, estävät uudistumisen. On helppo huomata ajatuksellinen yhteys Olsonin avoimen muodon ja Karl Popperin hieman aiemmin esittämän, myös Platonin kritiikille perustuvan ”avoimen yhteiskunnan” käsitteen välillä.

Kirjeessään David Ignatowille Olson (2000, 270) luonnehti runoutensa pyrkimyksiä puhuen poliittisen yhteisön uudelleen luomisesta: ”Poliittisen uusi PERUSTA on IHMISEN ja KOSMOKSEN käsitteen JÄLLEENSYNTYMÄSSÄ, vain tämän laventamisen ja syventämisen kautta voidaan yhteiskunnan ’luominen’ uudelleen hahmottaa; siten politiikalla on muoto vain vasta kun muoto on uudelleen palautettu”(painotukset Olsonin). Poliittikka tarvitsee siis muodon uudelleen arviointia, mutta muodon ja perustan tulee olla avoin, kuten hän korosti esseessä Projective Verse. Uudelleen hahmottaminen lähtee käytännön kautta. Myöhemmässä esseessään Olson (1997, 309) rinnastaa talouden ja politiikan: ”Talous [- -] on kuten politiikka, en tiedä kuinka hallita niitä muutoin kuin harjoittamalla niitä”.

Olsonin pääteoksen Maximus Poems avausrunossa runon minä, puhuja Maximus, julistaa poeettisille manifesteille paralleelista tarvetta luoda *polikselle* uusi muoto. Muoto syntyy toiminnan ja olemisen kautta, kuten kieli syntyy puheesta:

one loves only form,
and form only comes
into existence when
the thing is born

Muoto syntyy toiminnan yhteydessä ja samassa hetkessä, ei tulevassa eikä menneessä. Tilanne on alati avoin ja labiili, kuten on Olsonin runon ”kielioppikin” avoimine parenteeseineen ja rivinjakoineen. Maximuksen viidennessä kirjeessä puhuja julistaa, että

Back is only for those who do not move (as future is,
you in particular need to be warned,
any of you who have the habit of
”the people” – as though there were anything / the equal of / the context of / now!

Keskeistä on tila, liike ja toiminta, ei ole mitään erityistä transsendenttia muotoa joka sanelisi sisällön. Olsonin (1997, 240) ensi kertaa vuonna 1950 ilmestyneessä kirjallisessa manifestissa ”Projective

Verse” esittämä keskeinen maksiimi ”muoto ei ole mitään muuta kuin sisällön ulottuvuus” merkitsee erityisen poetiikan, runousopin, hylkäämistä. Maximuksen kuudennessa kirjeessä maksiimi yhdistyy opiksi *poliksesta* joka on alati liikkeessä ja määrittyy kansalaisten toiminnasta, tässä päivässä ja hetkessä: ”There are no hierarchies, no infinite, no such many as mass, there are only / eyes in all heads, / to be looked out of”.

Samaisessa kuudennessa kirjeessä runon minä luo metonymian yhteyden runoilijan, arkielämän ja *poliksen* asioiden välille. Keskeistä kaikissa on kyky hahmottaa kokonaisuuksia, huomiokyky ja huolehtiminen, riippumatta valitusta huomionkohteesta. Yhteisö muotoutuu keskinäisiteistä ja huolehtimisesta:

Eyes,
& polis,
fishermen,
& poets
or in every human head I’ve known is
busy
both:
the attention, and
the care
however much each of us
chooses our own
kin and
concentration

Poliittisen määrittelylle keskeisessä Maximuksen seitsemännessä kirjeessä *poliksen* näkeminen vertautuu käsityöläisyyteen ja laivan rakentamiseen, mutta myös taitavaan ”peliin” ja toleranssiin sekä epätäsmällisyyden hallintaan, ”the cracks matter”. *Polis* on käytännöllisten miesten alaa:

”The men of the matter of this city
[- -]
are never
doctrinaries”.

Olsonin Maximus näyttää palaavan valmistamisen teemaan ja samalla hyödyntää Platonin laivametaforaa. Neljännessätoista kirjeessä Olson määrittelee kuitenkin *poliksensa* moraalisen kamppailun kautta: ”Because of the agora America was, from the start, the moral struggle”.

Olsonin runoteoksessa huomionarvoista on se, miten poeettinen muoto yhdistyy poliittiseen, *poliksen* muotoon. Olsonin näkökulma on paralleelisen kanssa, mitä Hans Magnus Enzensberger pohti

vuonna 1962 ilmestyneessä esseessään ”Poetik und Politik”. Enzensbergerin mukaan ”runouden poliittisen aspektin tulee olla immanenti, mikään ylhäältä tuleva johdatus ei voi sitä määrittää” (1970, 127). Olsonille keskeistä ei ole enää modernistinen esteettis-eettinen kasvatusta tai taiteen itseisarvo ulkopuolella muista sfääreistä, vaan nojaa käytäntöön ja tiiviiseen yhteyteen poettisen ja poliittisen välillä. Oireellista on, että hän hakee useimmiten inspiraationsa esi-sokraatikoilta. Korostaessaan tilan merkitystä hänen eepoksestaan jää kuitenkin puuttumaan se intensiteetti, mitä Rubinerin konkreettiseen aikaan ankkuroitunut runous edustaa. Olson tavallaan palaa Rubinerille ominaisesta poetiikan ja politiikan intensiivisestä yhteydestä takaisin eettis-poliittiseen näkökulmaan, mutta säilyttää silti myös temporaalisen aspektin.

Päätäntö

Muoto voi olla poliittiselle runolle käyttökelpoinen väline ja sidoksissa runon sanomaan, ei ainoastaan täydentäen sitä vaan olemalla sen olennainen elementti. Runouden poliittisuus ei kuitenkaan jää vain muotokokeilujen varaan, vaan myös perinteisiä muotoja voidaan käyttää taidokkaasti hyväksi politisoinnin välineenä. Tällöin itse käyttötilanne sanelee poliittisuuden. Voidaan todeta, että huolimatta Enzensbergerin ennakoimasta ylistysrunon ”kuolemasta”, on mahdollista edelleen hyödyntää sitäkin traditiota politisoinnin välineenä. Tällaisesta mainio esimerkki on Robert Frostin John F. Kennedyn virkaanastujaisiin kirjoittama runo, joka asettui puoluepoliittisuudellaan ja ristiriitoja esiin nostavalla ironisella tyylillään itse virkaanastujaispuheen sisältöä vastaan (ks. Kotonen 2006).

Toisaalta poetiikka etsiyty useiin kohti ääripäitä, puhtaaseen estetismiin tai puhtaaseen sitoutumiseen. Ludwig Rubiner liittyi ensimmäisen maailmansodan jälkeen mukaan kommunistiseen liikkeeseen ja runouden radikaalilta toiseudelta putosi ikään kuin pohja pois. Samalla voidaan nähdä Ru-

binerin palaavan varhaisemman runouden tilallisuuteen, aikaulottuvuus jää sivummalle. Muutamat ekspressionistirunoilijat, tunnetuimpana Gottfried Benn, kallistuivat kansallissosialistien suuntaan. Ekspressionismissa nähtiin fasismin siemen (ks. Anz 2002, erit. 193–205). Dada ja surrealistit hylkäsivät ekspressionismin ja etsiytyivät yhä marginaalisempiin ilmaisumuotoihin. Olsonin ajatukset saivat jatkoa niin kutsutun language-poetry parissa, joka myös pilkkoutui yhä marginaalisempiin pohdintoihin kielen alistusmekanismeista hukaten siten poliittiselle oleellisen kommunikatiivisuuden (language-poetrysta ks. esim. Bernstein 1998). Kieli nousi puhunnan sijaan itseisarvoksi; language-poertyn eräs ensimmäisistä julistuksista olikin nimetty ”I hate speech”.

Jacques Rancierin (2006, 63) analyysin mukaan poliittinen taide muodostuu kaksoiseftistä: poliittisen merkityksen luettavuudesta ja esteettisestä elementistä mikä vastustaa luettavuutta. Parhaimmillaan vaikutus on neuvottelua näiden vastakohtien välillä, taiteen aistillisen elementin tuhoamaan pyrkivän sanoman luettavuuden ja poliittisen merkityksen tuhoamaan pyrkivän radikaalin vierauden välillä.

Poliittinen elementti muodostuu juuri epätäydellisyydestä ja labiiliudesta, kuten Roland Barthes on asian ilmaissut: ”Jokainen täydellinen lause on vaarassa muuttua ideologiaksi” (Barthes 1993, 67). Poliitiikka ja taide ovat tässä näkemyksessä analogisia muotoja siinä mielessä, että ne vastustavat ja pyrkivät purkamaan vakiintuneita muotoja. Poettisen ja poliittisen suhde voidaanankin kiteyttää jatkuvaksi neuvottelusuhteeksi tilan ja ajan sekä viestin ja sisällön välillä.

Pentti Saarikosken (1996) Tiarnia-sarjan runossa XII tämä näkemys kiteytyy mielestäni melkoisen osuvalla tavalla:

istunut ranta-aitan portaalla ajatellen häntä
poliitikkoo neuvottelijaa:

runous on neuvonpitoa, neuvottelutaitoa

LÄHTEET

- Anz, Thomas. 2002. *Literatur des Expressionismus*. Stuttgart: Verlag J.B. Metzler.
- Barthes, Roland. 1993. *Tekstin hurma*. Tampere: Vastapaino.
- Bernstein, Charles. 1998. *A poetics*. Cambridge (Ma.): Harvard University Press.
- Enzensberger, Hans Magnus. 1970. Poesie und Politik. Teoksessa H.M. Enzensberger, *Einzelheiten II; Poesie und Politik*. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.
- Kotonen, Tommi. 2006. Poetry in Use of Power? Politics of and in American Inauguration Poems. *Americana: Journal of American Studies*. Vol. II, No. 1. (Spring 2006).
- Lacoue-Labarthe, Philippe. 1990. *La Fiction du Politique*. Paris: Gallimard.
- Lacoue-Labarthe, Philippe. 1999. *Poetry as Experience*. Stanford (Ca.): Stanford University Press.
- Mann, Heinrich. 1960. Dichtkunst und Politik. Teoksessa Heinrich Mann, *Essays*. Hamburg: Claassen Verlag GmbH.
- Nylén, Antti. 2001. Jälkipuhe. Teoksessa Charles Baudelaire: *Modernin elämän maalari ja muita kirjoituksia*. Helsinki: Desura.
- Olson, Charles. 1980. *The Maximus Poems*. Edited by George F. Butterick. Berkeley (Ca.): The University of California Press.
- Olson, Charles. 1997. *Collected Prose*. Edited by Donald Allen and Benjamin Friedlander. With an introduction by Robert Creeley. Berkeley (Ca.): The University of California Press.
- Olson, Charles. 2000. *Selected Letters*. Ewing (NJ): University of California Press.
- Pinthus, Kurt. 1959. *Menschheitsdämmerung. Ein Dokument des Expressionismus*. Hamburg: Rowohlt.
- Ranciere, Jacques. 2006. *The Politics of Aesthetics – The Distribution of the Sensible*. London: Continuum.
- Rubiner, Ludwig. 1976a. Der Dichter greift in die Politik. Teoksessa Ludwig Rubiner, *Der Dichter greift in die Politik. Ausgewählte Werke 1908–1919*. Leipzig: Verlag Reclam. 251–264.
- Rubiner, Ludwig. 1976b. Politisierung des Theaters. Teoksessa Ludwig Rubiner, *Der Dichter greift in die Politik. Ausgewählte Werke 1908–1919*. Leipzig: Verlag Reclam. 153–154.
- Rubiner, Ludwig. 1976c. Die Anonymen. Teoksessa Ludwig Rubiner, *Der Dichter greift in die Politik. Ausgewählte Werke 1908–1919*. Leipzig: Verlag Reclam. 187–191.
- Rubiner, Ludwig. 1976c. Lyrische Erfahrungen. Teoksessa Ludwig Rubiner, *Der Dichter greift in die Politik. Ausgewählte Werke 1908–1919*. Leipzig: Verlag Reclam. 199–200.
- Saarikoski, Pentti. 1996. *Tiarnia-sarja*. Helsinki: Otava.